

БОРАНИЈА - (*Phaseolus vulgaris*)

Со добра и навремена агротехника до одличен квалитет и принос

Потекло значење и ботанички особини

Боранијата (*Phaseolus vulgaris*) спаѓа во групата на мешункасти зеленчуци. Потекнува од Мексико, а во Европа е донесена во 16 век и за исхрана се препорачува поради своите биолошки и лековити состојки. Денес таа се користи за исхрана скоро во сите земји во светот. Боранијата е едногодишно растение, има добро развиен вртенаст корен, стеблото и е зелесто и различно разгрането. Плодот е мешунка со различен облик и големина, или овална, плосната, прави и повиени, а по боја ги има повеќе сорти и тоа зелени, жолти и шарени. Во нашите климатски услови Боранијата најдобро успева како рана пролетна култура, кога има поволни услови за одгледување, а се одгледува и под пластеници за порано и побрзо производство. Може да се одгледува и во планински региони над 700 метри надморска височина, или како есенска односно втора култура во ниските места. Таа е топлољубива култура не поднесува ниски температури, така што страда и од најслаба слана, измрзнува веќе на -1°C . Семето рти и никне на температура над 10°C , затоа сеењето не треба да се врши се додека почвата не се добро затопли. Оптимални услови за растење на растението се $20-25^{\circ}\text{C}$ а никне за 5-6 дена после сеењето.

Летните високи температури над 30°C , но и ако воздухот е сув многу штетно делува на растението му смета на оплодувањето на цветовите и забележувањето на мешунката. Таа бара доста светлина посебно во раните фази од развојот, за да не дојде до исциглување кое подоцна се одразува на приносот. Боранијата има големи потреби од почвена и воздушна влага, во нивен недостаток доста го намалува приносот и квалитетот на мешунките, но и тоа да кажеме да преголема влажност проследена со ладно време исто е штетна, предизвикува масовно опаѓање на цветовите и други пореметувања, што значи Боранијата најмногу и одговара умерено релативна влага на воздухот некаде од 60-70 %.

Почва – Таа успева на различни почви, но најпогодни и се оцедни и плодни почви со доста хумус, но поради осетливоста на болести најдобри и се полагаат на површини со

благо струење на воздухот. Осетлива е на јако кисели почви, и не треба да се одгледува на почви испод 5,5 рН. За рано пролетно сеење поволни се топли и лесни почви. Што се однесува до плодоредот Боранијата на иста површина не треба да се врати 3-4 години, најдобри пред култури и се окопните култури.

Сорти – Се користат и одгледуваат повеќе сорти, ниски високи како и со жолти зелени мешунки. Кај нас повеќе се одгледуваат жолтите сорти, и ако зелените сорти се поквалитетни. Повеќе се одгледуваат ниските сорти, нивното производство е поедноставно и поевтино, но не е изоставено и одгледувањето на сорти високи кои се лозат, и од ниските и од високите сорти ги има повеќе, зависи од начинот на кој сакаме да одгледуваме

Ерусалимска е висока сорта со жолта мешунка, родна 150-180кг/100м² за берба пристигнува 65-70 дена. оваа сорта повеќе се користи за домашни потреби, има неограничен пораст и е со долга вегетација и може да се користи преку целиот летен и есенски период. Оваа сорта се сее во мај на растојание 80x50 см со 3-4 семки во огниште и покрај секое огниште се поставува колец со висина околу 3 метара.

Ниски сорти со жолти мешунки се златен молив која втасува за 55 дена, вики, берголд втасува за 45-50 дена, паланечка рана, златен дожд и други.

Ниски со зелена мешунка се сортите: Провајдер, Топ кроп 45 дена/принос 100-120 кг./100м², Харвестер 55-60 дена, Панонка 55 дена, Сакса, Нијагара и многу други.

Обично се избираат сорти со покуса вегетација а такви сорти се Берголд-жолта, топкроп-зелена и други сорти. Боранијата најчесто се одгледува во редови и тоа на растојание меѓу редовите 50-60 см. и во редот 5-7 см. но може и се уште некаде се практикува на помали површини садење во огништа со растојание некаде 50 x 30 см. а во секое огниште се стават 4-5 семки.

Боранијата се сее на длабочина од 3-6 см. а во зависност од големината на семето и густината на сеење за еден декар потребно е 8-15 кг. семе. За есенска и употреба како и за конзервирање се одгледуваат покасни сорти, обично како втора култура после спанак, ротквици, ран компир, салата и други окопни култури, но сеењето да биде

најдоцна до крајот на јули. И во овој период има одлични услови за одгледување на боранијата таа добро се оплодува и дава многу квалитетни мешунки и приносот е поголем.

Со обзир на кратката вегетација Боранијата е интересна култура за одгледување и во заштитени простори и тоа најчесто во тунели се сеат ниски сорти во зависност од реонот и временските услови се сее средината на март. При одгледување во есен или пролет може да се користат пластеници без затоплување, а во текот на зимата или рана пролет мора пластениците да се загреват, бидејќи боранијата е топлољубива култура кај која за растење и развивање и е потребна температура од 20-22 C⁰.

Приносите од ниските сорти варираат од 800-1400кг/еден декар, а кај високите од 1500- 2000кг/еден декар.

Хранливи и лековити својства

Боранијата е богата со витамин К, и е многу здрав и хранлив зеленчук, кој во облик на сочни мешунки во полузрела состојба се користи во исхраната. Благодарение на нејзините биолошки и лековити својства зазема значајно место на нашата трпеза. Се препорачува да се готви бидејќи свежа има штетни состојки. Освен со К, богата е со калциум, фосфор, магнезиум, железо, цинк, манган и кобалт. Исто изобилува со витамини Ц, Е а во најголема мера содржи витамин К. Заради својот специфичен состав представува совршена намирница за регулирање на нивото на шеќер и холестерол во крвта.

Дипл.инг.агр. Катерина Колева